

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESÍTŐ.

Az országos magyar izr. tanító-egyesület közlönye.

Megjelen havonkint egyszer.

Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Az előfizetési pénzek és tagsági díjak
Ózer Zsigmond egyleti pénztárnokhoz
Klauszál-utca 4. szám küldendők.

Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-
egyesület.”Előfizetési ár: Nem tagok számára
egész évre 2 ft.

Az egyesület tagjainak díjmentesen jár.

Az országos izraelita tanítóegyesület központi választmányának határozata folytán s a szerkesztő ur szives beleegyezésével a jelen szám azon részét, mely a Szántó-jubileummal foglalkozik, az ezen ünnepély rendezésére kiküldött bizottság állította össze.

*Radó V***Az „Értesítő“ tizéves fennállásának megünneplése.**

Folyó évi október 10-én hozott határozat értelmében november hó 8-án tartotta a közp. választmány a diszülést, melyre egyesületünk összes tagjai, nemkülönben a helybeli zsidó tanügybarátok külön meghívást kaptak és mely a közzétett ünnepi sorrend szerint a következő módon folyt le.

Tizenegy órakor egy nagy számú diszes vendégség gyült össze a pesti izr. hitközs. fiúiskola nagytermében. Ott voltak: Schw iger Márton, Wahrmann Sándor, Nagel Armin, Deutsch Sámuel, hitközs. előjáró urak, dr. Goldziher Ignác ur, hitk. titkár, Mandl Mór, dr. Bacher Vilmos, dr. Bánóczi József tanár ur nejével, dr. Alexander Bernát, dr. Kaufmann, Schill és Bein tanár urak, az izr. tanítóképzőintézet tanárai, a helybeli izr. hitoktatók, Tenczer Pál ur, a fővárosi népiskolánál alkalmazott izr. néptanítók, számos előkelő helybeli zsidó tanügybarát, ugyszinte egy előkelő hölgykoszoru az ünnepelt Szántó Eleázár családjából, valamint a pesti izr. hitk. leányiskola tanítótestülete. A vidéki választmányi tagok közül megjelentek: Rottenberg Mór Noë, igazgatótanító Kassáról, Baumhorn Ede szolnoki, Goldberger, miskolczi, Schön Bernát, győri és Donath, trencsényi tanító urak stb. stb.

Az ülés megnyitása.

Lederer Ábrahám tanár az ülést a következő beszéddel nyitotta meg:

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Az orsz. magyar izr. tanítóegyesület választmányának nevében van szerencsém a mélyen tisztelt gyülekezetet teljes szívemből üdvözölni és midőn a tisztelt vendégeknek legbensőbb hálánkat fejezem ki, hogy a mai

diszülésünket becses látogatásukkal megtisztelni méltóztattak, bátor leszek a mai diszülés célját röviden előadni.

Az orsz. izr. tanítóegyesület, mely ezen évben 20 évi fennállását ünnepelhetné, 10 évvel ezelőtt közgyűlésileg elhatározta, hogy a tanítók anyagi és erkölcsi jóléte előmozdítása érdekében egy magyar tanügyi lapot fog megindítani és ezen lap szerkesztésével Szántó Eleázár iskolai igazgató urat, mint az egyesület elnökét, bizta meg.

Ezen 10 év óta Szántó Eleázár ur az Értesítő czimű lapunkat nagy tapintattal, komoly buzgósággal és minden anyagi haszon nélkül szerkesztette és igazgatta. Az általa szerkesztett lap hasonlított egy szántóföldhöz, melyben a bölcs szántó az igazság, a lelkesülés és az emberszeretet magvát gondosan elhinti, hogy a tulajdonosnak egészséges szellemi táplálékot nyújtson. A ki pedig szeretetet vet, annak szeretetet kell aratnia.

Az Értesítő rövid idő alatt sok barátot szerzett magának és a tanítóknak tanácsadóul, vezetőül szolgált úgy, hogy bátran mondhatom: a mi lapunk a magyar nyelv terjesztésére, a tanítók továbbképzésére, az agg és munkaképtelen tanítók anyagi támogatására és az egyesületi alap gyarapítására igen sokat tett.

Mind ezen fényes eredményeket első sorban Szántó Eleázár elnökünknek, mint az Értesítő szerkesztőjének köszönhetjük.

Nincs szándékomban, tisztelt gyülekezet, Szántó Eleázár életrajzát ecsetelni és sokoldalú érdemeit felsorolni; le kell mondanom azon élvezetről is, hogy Szántó E. urat mind gondos családapát, mint lelkiismeretes tanítót és mint önfeláldozó honpolgárt bemutassam, mert ezen feladattal a t. választmány egy fiatalabb és tehetségesebb tagot t. i. Radó Vilmos urat, mint a rendező bizottság elnökét, bizta meg. De annyit még is el kell mondanom: a ki, mint Szántó Eleázár a nemzetiség terén, a szellemi haladás mezején és a hazafiság kertjében oly fáradatlanul, oly önzéstelenül működött, az kartársainak háláját és előljáróinak elismerését méltán megérdemli.

Azért bátorkodtunk a t. községi előljáró urat, az iskolai hatóságot és az iskolaügy barátjait ezen mai diszülésre meghívni, hogy becses jelenlétük alkalmával buzgalmas szerkesztőnknek, az érdekes tanfériunak legbensőbb hálánkat kifejezzük.

A mai ünnepély által akarjuk mi egyszersmind fiatalabb kartársainkat a kötelesség hű és önzéstelen teljesítésére s a közügyek iránti érdeklődésre buzdítani, mert azon véleményben vagyunk, hogy a hála és elismerés nyilatkozata serkent, míg ennek megtagadása a legkitünőbb tehetségeket is bénítja.

A központi választmány elhatározta továbbá, hogy az egyesületi lap nevét változtassa meg és novembertől fogva „Izr. Tanügyi Értesítő“ nevét viselje.

Azt kívánjuk, hogy lapunk az új név és a régi szerkesztő alatt tovább is gyarapodjék, felvirágozzék, a tanítókat tovább is tanítsa és lelkesitse és azért kérjük a mai diszülésben Isten áldását és a tanügybarátok pártfogását, hogy az Értesítő még sokáig a tanügy javára működhessék!

Igaz, hogy 10 év csak rövid idő; de ha tekintetbe vesszük, hogy egy gyorsan élő korszaknak vagyunk gyermekei, hogy egy szerkesztő és lapkiadó működése nagyon fárasztó, továbbá hogy egy lap élete nagyon veszélyes és ha végül tekintetbe vesszük, hogy mi nemcsak a lap tíz éves fennállását, hanem a szerkesztő 36. mondd: harminczhat éves tanítói jubileumát is ünnepeljük: akkor mindenki egyet fog érteni velünk, hogy csak kötelességünket teljesítjük, ha Szántó Eleázár igazgató és szerkesztő urnak hasznos tevékenységeért, lelkiismeretes működéséért és ön-

zéstelen szolgálatáért hálánkat, tiszteletünket és barátságos ragaszkodásunk érzelmeit kifejezzek.

הורעים בדמעה ברנה יקצרו „Kik fáradsággal, könnyezés közt vetnek, öröm közt fognak aratni“; ezt mondja Dávid, a királyi költő s ezt követeli az erkölcsi világrend is. Rajta tehát, fogjunk az ünnepélyhez, hívjuk az ünnepeltet és nyujtsuk át neki a kiérdemelt babérokoszorút, hogy serkentve érezze magát tovább is oly önzéstelen működésre, mint eddig az ifjuság üdvére, a magyar zsidó iskola felvirágoztatására. A ki pedig az iskolának hiven szolgál és a sajtó erkölcsi követelményeinek megfelel, az hazájának is a legjobb szolgálatot teszi. Éljen a haza! Ezen kívánattal megnyitom a mai diszülést.

E lelkes beszédre a közönség megéljenezte az előadót, mire Kornfeld Gyula, Schön József és Györi Adolf urakból álló küldöttség menesztett Szántó Eleázár urért. Míg ez megérkezett, Weisz J. Kálmán tanítótól összeállított kvartett alkalmas és művésziesen előadott ének által meglepte a vendégséget, mire Szántó Eleázár ur hosszantartó éljenzés között belépett és helyet foglalt.

Üdvözlések.

Az ünnepeltet a választmány megbízásából **Radó Vilmos tanár** a következő beszéddel üdvözölte:

Szeretve tisztelt Elnökünk!

Kedves barátom!

Azon egyesület nevében, a melynek te erődöt, idődet és képességedet szentelted, a melybe te új életet leheltél s a melyet virágzásnak indítottál, azon egyesület nevében, a melynek lapját tíz év óta páratlan önzetlenséggel szerkeszted, az „Országos izraelita tanítóegyesület“ nevében üdvözöllek ime a lélek azon ünnepiességével, a melyet százaknak a megbízása kelt, a szív azon emelkedettségével, a melyet bennünk sokaknak a jelenléte támaszt. Engedd, kedves barátom, legelőbb is mintegy mentességül megmondanom, hogy az egyesület választmánya miért nem gondolt ez esetben a te szerénységeddel, miért kívánja az irántad táplált nagy háláját im itt nyilvánosan, sokak füle hallatára kifejezni. Reád akarunk mutatni büszkeséggel, hogy ime ebben az önzőnek és kapzsinak rágalmazott világban még vannak emberek, a kik képesek hűn és buzgón fáradozni mások javáért tiszta jóindulattal s oly önzetlenséggel, a melynek fényét a haszonlesés legcsekélyebb rozsdafoltja sem rutítja.

Te, kedves barátom, elméd minden tudását, akaratom minden erejét, szived minden melegét egy pontra egyesítetted. A magyarországi zsidó tanítók anyagi és erkölcsi javát előmozdítani volt fáradozásod célja, nemes, de háladatlan célja. Azt a szánalomra méltó zsidó tanítót, a kit megvetettek s azt kívánták tőle, hogy ő a gyermekeket szeresse s a szeretetre nevelje; a kivel hitetlenül bántak s azt kívánták tőle, hogy tanítványait az igaz hitre kapassa; a kit földönfutóvá tettek s azt kívánták tőle, hogy növendékeit a szülőföld szeretetére nevelje; a kit éhezni engedtek s azt kívánták tőle, hogy hivatásáért hevüljön és lelkesüljön — ezt a zsidó tanítót akartad te nyomoruságából kimenteni, ezért fáradoztál, ezért buzgólkodtál. Valóban, a zsidó tanítók jajai és bajai iránt ily részvevő szive csak annak lehet, a ki, mint te, magad is etted ezt az inséges kenyeret, a ki magad is átérezted a zsidó tanító minden fájdalmát, mert a részvét a szenvedésnek édes gyermeke.

Tudom, hogy midőn a zsidó tanítók nyomorának a képét felidézem, egy kis hangzavart hozok ünnepünk harmoniájába. De hát lehetne-e az Értesítőről szólanom s a zsidó tanítók miseriáját említetlen hagynom? Hiszen az Értesítő tíz évfolyamában alig van szám, a mely ezt az ősi

bajt ne variálná! Valóságos compendiuma a zsidó tanítók siralmainak. A panaszoknak, a vádaskodásoknak, a pörlekedéseknek se szere se száma. Mi tagadás benne, e miatt kinos volt sokszor e lapot elolvasni, de még kinosabb megszerkeszteni.

No de, hála az égnek, a viszonyok javultak, a zsidó tanítók sorsa sok tekintetben jobbra fordult, a pörpatvar a községek s a tanítók közt, ha végképen meg nem szűnt is, de szemlátomást kevesbedik. S a helyzet e javulásában jókora részed van neked, tisztelt barátom. S ez az, a mit ez ünnepies órában kiválólag hangsúlyozni akarok, ez az, a mire te méltó büszkeséggel tekinthetsz, mint a te fáradozásodnak gyümölcsére. Te az Értesítőben meg nem szüntél bátorítani a lankadókat, lelkesíteni a kishitűeket, elszántan védeni az önkény ellen a tanítók jogait és igazait, békéltetni és csillapítani az indulatokat, s a mi legdicséretesebb, te a szerkesztő feladatát nem úgy fogtad fel, mintba prókátor módra minden áron és feltétlenül védelmezned kellene azt az ügyet, a melyet felvállaltál, hanem volt bátorságod lefelé is őszintének lenni, rosszalni szókimondó nyíltsággal egy-egy tanító magatartását is, ha helytelennek ítéled. Szóval te a magyarországi zsidó tanítókat, a kik téged fejükül, vezérökül választottak, céltudatosan és erős kézzel mind előbbre vezetted azon az uton, mely az ígéret földére vezet.

Hálás elismeréssel kell továbbá adóznunk neked, ha az Értesítő működését felekezeti szempontjából tekintjük. Az utolsó válságos években még a legegyszerűbb zsidó embernek is, a ki háza négy fala közt visszavonultan élt, vajmi nehéz volt eltatálni a magaviselete módját. A vallásos türelmetlenség, a fajgyűlölet hályogot vont a társadalom szemére, az előítélet megzavarta az emberek józan ítéletét s igazságérzetét és száz ellentétes követelést állítottak fel külön a zsidókkal szemben. Ez ellenmondó követelések utvesztőjén eligazodni majdnem a lehetetlenséggel volt határos. Hát még az olyan zsidó ember, a ki a nyilvánosság terére lépett, vagy pláne a ki egy zsidó felekezeti lapot szerkesztett, az tiz diplomata elővigyázatával és körültekintésével is alig tudta beérni. Te, barátom, saját erkölcsi meggyőződésednek és szived eszének, a tapintatnak sugallatára hallgatva, eltaláltad a helyes utat. Ugy cselekedtél, mint amaz őseink, a kik a babiloni fogságból visszatérve, hozzáfogtak az Ur házának és Jeruzsálem falainak a felépítéséhez. Az egyik kezükben kard, a melylyel az ellenséges szamaritánusok ellen védekeztek, a másik kezükben vakolókanál, a melylyel a város falát építették. Te is egyik kezveddel védted hitfeleidet ellenségeinek rágalmaival szemben, a másik kezveddel pedig építetted a zsidóság védőbástyáját, erősítetted lapod olvasóiban a zsidó önérzetet.

Végezetül hadd mutatok rá még arra is, mint élesztetted és tápláltad szüntelenül a zsidó tanítók szívében a hazaszeretetet szent tüzét. Az Értesítőben és azon kívül éveken át agitáltál s nem nyugodtál mindaddig, míg Mózes öt könyvének magyar fordítása el nem készült, míg Magyarország minden zsidó iskolájában szeretett hazánk édes nyelvén nem tanították a könyvek könyvét, a zsidó nép legdrágább örökségét.

Mindezekkel te, tisztelt barátom, véghetetlen érdemeket szereztél a magyarországi zsidó iskolaügy körül. És valóban, az a tudat, hogy nincs módunkban mindezt méltóan meghálálni, szomorúsággal töltene el bennünket, ha azt nem tudnók, hogy te a hálát nem is kívánod, hogy téged busásan jutalmaz maga a helyes és jó tett tudata. Ezt a tudatot akarjuk hát legalább benned megerősíteni, azt mondván lelkünk egész komolyságával: helyes volt, jó volt, a mit cselekedtél, s hogy ez az üres légből elröppenő szó ne legyen csak, ime kiadjuk ennek az elismerését írásban is.

S most azt kívánom még neked, adja az Isten megérned, hogy

megkezdett művedet befejezve láthatod, hogy láthatod Magyarország zsidó iskoláit a tökély legmagasabb fokán s bennünk minden tekintetben megelégedett tanítókat, adja az Isten ezt az örömet élvezned családi boldogságban az emberi élet legszélsőbb határáig!

E beszéd bevégezte után átnyújtott az ünnepeltnek egy diszesen kiállított üdvözlő iratot, melynek szövege a következő:

Igen tisztelt Elnök úr!

Tíz év óta szerkeszti Ön az országos izr. tanítóegyesület Értesítőjét önzetlen odaadással, ideje és ereje tetemes részének hűséges ráfordításával. Ennyi buzgalmat és kitartást napjainkban csak ott szoktunk találni, a hol a pálya végén a dicsvágy kielégítése vagy földi javak kecségetnek jutalomképen.

Ön, szeretett, Elnökünk nem ezt kereste, nem ily jutalomért fáradozott. Zsidó tanítók sem kincset, sem dicsőséget nem adhatnak.

Ezek helyett fogadja ime ünnepies kijelentését annak, hogy nagy részben az Ön hű fáradozásának köszönhető, hogy a magyarországi zsidó tanítóság anyagi sorsa türhetőbbé vált, önérzete erősödött, tekintélye gyarapodott, szellemi színvonala emelkedett.

Erős meggyőződésünk, hogy ez a kijelentés az Ön önzetlen jelleméhez illőbb és méltóbb jutalom.

És e munkálkodásával, a mely eredményeiben csakis azért lehetett oly üdvös, mivel a legtisztább ügyszeretetből fakadt, Ön szererett Elnökünk, igazi jóltevője lett a magyarországi zsidó tanítóknak és örök helyet biztosított magának hálás szívükben.

Budapest, 1885. évi november hó 8-án.

Az országos izraelita tanítóegyesület választmánya.

Ozer Zsigmond, pénztárnok. Morgenstern J., titkár. Mendl Lajos, alelnök. Reif Jakab, ellenőr. Kornfeld Gyula, ellenőr. Keleti Vilmos, alelnök.

V á l a s z t m á n y i t a g o k :

Dr. Bak Izrael, hittanár. Radó Vilmos, tanár. Csukási Fülöp, néptanító. Schön József, f. tanító. Györi Adolf, hittanár. Lederer Ábrahám, tanár. Becher Jakab, néptanító. Mittelman József, tanár. Füredi Ignác, tanár. Dr. Farkas Emil, ügyvéd. Tenczer Pál. Csajági Béla, igazgató. Dr. Goldberg Rsaef, rabbi.

Az alapítólevél átnyújtása.

Csukási Fülöp azon alapítólevelet nyújtá át, melyet a közp. választmány utólagos közgyűlési jóváhagyásreményében Szántó tiszteletére kiállított. A beszédet, melyet Csukási ur ez alkalommal tartott és maga az alapítólevél szövegét, melyet fel is olvasott, a következőkben adjuk:

Ünnepelt férfiú!

Megjelentünk, körödbe gyültünk, lángra hevültünk, hogy a hálaoltárra áldozatot tegyünk.

Az ének szózata felhangzott tiszteletedre, lelkesítést öntött belénk, de hatása mulékony, a hanghullámok szétoszlanak és mire a dal elnémul, nyoma is kiveszett lelkünkben.

Magasztos érdemeidet ékesszólóan fejtették ki a t. előttem szólók; hálánkat művészi formába öntve papirosra vetettük, hogy a tovaröppenő szót megkössük a fiatalabb tanítónemzedék lelkesítésére. Arczvonásait annak, kit szeretve tisztelünk, kőbe véstük, hogy nemes képmását megörökítsük; de mindez mulékony!

A magasztaló szót tova röpti a szél; a papir szétfoszlik, a kő szétmorzsolódik; a vigságot jelző pohárcsengést tulkiáltják az élet küzdelmei; csak egy van, a mi soha el nem vész, csak egy, a mi ellenáll az idő vasfogának és ez az egy: az eszme.

„A legnagyobb vagyon a gondolat, a nemzet legnagyobb tőkéje polgárainak agyveleje“, ezt az el nem pazarolható kincset megszerzeni: hivatásunk! ezt a vagyont gyarapítani, növelni, a felekezet körébe vonni és értékeíteni, elismerni és jutalmazni életkérdés ránk zsidókra nézve. Azért fontuk az ünneplő mirtusz koszorujába ezt a levelet, mert eszmét fejez ki. Kifejezője akar lenni annak az eszmének, hogy a nyomorult pénzvadászat körén kívül vannak még magasabb kötelességeink; a betegápoláson kívül még kötelességünk a felekezetünk szolgálatában álló nemzeti irodalom ápolása. Ennek az eszmének kell átczikáznia fajunk tömegein.

Míg ez a cél lelkesíti népünket, addig nem kell tartanunk attól, hogy a hitünkön levő szellemi munkásaink ellenében újabb időben alkalmazott kiéheztetési rendszer megfosztja ezredéves törzsünket éltető nedvtől.

Ez a levél kifejezője akar lenni annak az eszmének is, hogy a néptanító szellemi működésének határa az ABC-én túl is terjed. Kifejezője akar lenni annak, hogy ha van közöttünk olyan, a kit hivatás és hajlam magasabb eszmék megtestesítésére képesít, ilyenkor nekünk fogyasztóknak erkölcsi kötelességünk az irodalom termelőit méltanyolni és munkásságuk értékét hálásan elismerni.

Nekünk az a feladatunk, hogy a magyar állam területén lakó zsidóságot megtartsuk először a magunk, a zsidóság számára, másod sorban, hogy belevonjuk a magyar cultura közösségébe.

Ezt pedig elérjük, ha a nemzeti alapon nyugvó felekezeti szellemtől áthatott culturélet csatornáit, a felekezeti irodalmat értem, az ediginél nagyobb mérvű elismerésre méltatjuk.

Egyesületünk, mely a hazai zsidóság egyik intelligens rétegének országos egyesülete, első sorban van hivatva ily irányu eszmék megtestesítésére. Szervezetlen állapotban levő felekezetünk, fájdalom nem rendelkezik, sem Szt István, sem Szt László társulatok fellett; egyházi javaink nem igen kamatoznak, papságunk földi javakkal nincsen megáldva, azért ez idő szerint ránk szerény néptanítókra vár a mozgalom megindítása.

Igy fogtam fel a m. t. központi választmány intenczióit, midőn elhatározta, hogy ezentul minden három évben egy bizonyos összeget bocsát az arra hivatott egyéneknek rendelkezésére, hogy a felekezeti irodalmunk terén kiváló írók jutalmazására egy kis aranyesőt hullasson.

Az alapítólevél így szól:

Alapítólevél.

„Örök emlékére annak, hogy a budapesti izr. hitközségi fiúiskola érdemes igazgatója, tekintetes Szántó Eleázár ur, az orsz. magyar izraelita tanítóegyesület elnöke, az egyesület által kiadott „Izr. Értesítő“ című tanügyi szaklapot 10 év óta önzetlenül, minden díjazás nélkül szerkeszti és így a hazai zsidó felekezeti népoktatásügy előmozdítása körül kiváló érdemeket szerzett: alulírott egyesületnek közp. választmánya az egyesület alapszabályainak 2., 18. és 28. §§-ainak tekintetbe vétele mellett, a legközelebb tartandó közgyűlés jóváhagyásának reményében, felekezetünk nemzeti alapon nyugvó oktatásügyi irodalmának emelése céljából az 1883—1886-iki évsorozatban az egyesület pénztárába folyt bevételek összegéből alább következő pontokban részletesen megállapított örök alapítványt teszi.

1. Ez alapítvány: „Szántó Eleázárnak, a hazai zsidó felekezeti népoktatásügy irodalmát előmozdító jutalomdíj alapítványa“ címet visel.

2. Ez alapítvány tőke vagyonát az orsz. izr. tanítóegyesület által e célra öt száz (500) o. é. forint készpénzben letéteményezett összeg és az

esetleg ugyanezen alapítványhoz még ezután is gyűjtendő összeg képezi, mely tőke magyar papíráradék kötvényekbe leszen fektetendő.

3. Az alapítvány célját a hazai nemzeti alapon nyugvó zsidó felekezeti népoktatásügy körébe vágó irodalmi munkásságnak kitüntetése, illetve jutalomban való részesítése képezi.

4. A jutalomdíj kiosztásának módozatait az orsz. magy. izr. tanítóegyesület közp. választmánya következőkben állapítja meg:

a) A jutalomdíj összegét az alapítólevélnek második pontjában említett tőke három-három év után járó kamatja képezi.

b) A jutalomdíj minden három évben egyszer és pedig az egyesület rendes közgyűlésén ünnepélyesen odaitélandó a közp. választmány által kiküldendő három tagból álló bíráló bizottsága által javaslatba hozott oly egyesületi tagnak, ki az egyesületnek legalább is három év óta tagja és a közgyűlést közvetlen megelőző három évben a hazai zsidó felekezeti népoktatásügy terén kiváló irodalmi munkásságot fejtett ki.

c) A jutalomdíj odaitélése a következőképen történjék: A központi választmány, tek. Szántó Eleázár ur elnöke alatt, három tagból álló bíráló bizottságot küld ki. Ez a bíráló bizottság a közgyűlést megelőző három hónapban bírálat alá veszi a nyomtatásban megjelent és az illető szerzők vagy azoknak jogutódai által nyílt felhívás folytán beküldött jutalmat igénylő műveket.

A bíráló bizottság, ha lehetséges, nemcsak egy, hanem három-három jutalmazandó művet hoz a közp. választmánynak javaslatba.

Ha a közp. választmány bármely oknál fogva a hármás bizottság ajánlásába bele nem nyugodhatnék, akkor jogában áll a végelöntést — az okok kifejtése mellett — a közgyűlésre bízni. Ha az utóbbi eset fenn nem fog, úgy az általa elfogadott hármás ajánlás alapján szavazattöbbséggel itéli oda az aranyban kifizetendő jutalomdíjat az arra legérdemesebbnek talált írónak.

Általános elvül kimondatik, hogy az író vagyoni állapota a díj odaitélése alkalmából döntő indokul nem szolgálhat. A díj odaitélése annak kiszolgáltatása előtt a közgyűlésnek indokolt véleményezés kíséretében előlegesen bejelentendő, a bíráló bizottság és közp. választmány egyhangú véleményezése esetén a közgyűlés vita tárgyát nem képezheti.

d) A jutalomdíj elnyerésére nézve az egészen egyenlő minősítvényvel bíró írók közül a néptanítóknak előny adassék.

5. Az esetben, ha a jutalomdíjban való részesítésre egyetlen egy író sem találatnék érdemesnek, úgy az alapítvány hat évi kamatja egyszerre kerül kiosztás alá.

Kétszáz forintot meghaladó kamatösszeget azonban egy író nem nyerhet.

6. Az alapítvány tőke-vagyonát az orsz. magy. izr. tanítóegyesület alapszabályainak 26. §-a értelmében maga kezeli, csakhogy könyveiben az alapítólevél 1-ső pontjában körülírt czim alatt külön könyvelteti.

7. Amennyiben az 1886-ik évben tartandó közgyűlés alkalmával ezen alapítvány az 500 forintnak megfelelő három évi kamatai felett még nem rendelkeznek, a közp. választmány mai napon tartott ülésen határozatképen kimondja, hogy a jövő évben kiosztás alá kerülő jutalomdíj a f. évi bevételekből a fentebb említett kamatösszeg magasságig kiegészítendő.

Ezen alapítvány nagyobb erejére a jelen alapítólevelet három eredeti példányban állítjuk ki; ezek közül egyet tek. Szántó Eleázár urnak nyújtjuk át, a másikat az orsz. magy. izr. tanítóegyesület irattárába he-

lyezzük, a harmadikat a budapesti izr. hitközség letéti hivatalának, mint az egyesületi vagyon szives örzöjének kézbesítjük.

Kelt Budapesten, 1885. október hó 31-én.

Az orsz. magy. izr. tanítóegyesület közp. választmánya:

Mendl Lajos, alelnök.

Ünnepelt férfiú!

Fogadd ezt a levelet zálogául annak, hogy a hazai zsidó tanítóság elég érett az általunk kifejezett eszmék megtestesítésére és elég önzetlen megáldozatkész és munkaedzett a cél elérésére szükséges eszközök megteremtésére.

Ha csak csekélységet hozunk, ne az akarathiányban keresd az indító okot, mindinkább a közmondásos szegénységünkben. A tanító átlagos évi fizetése alig haladja meg a sirásó díjazását; a városi lámpagyújtó több javadalmat élvez, mint a mennyire a népoktatási törvény a szellemi lámpagyújtó évi fizetésének minimumát teszi.

Ezt a csekély összeget is megvontuk önnönmagunktól, elvontuk árvainktól.

Nem panaszképen nyilik ajakunk! Isten látja lelkünket, hogy lelkesedéssel lépünk e hálaoltár köré. Szives készséggel rakjuk le filléreinket az irodalmi érdem megjutalmazására, mert „a legnagyobb szegénység a szellemi ügyefogyottság és a nemzet legnagyobb tökéje polgárainak agyvelejében van“. Ezt a szellemi tőkét gyarapítani felekezeti és polgári kötelességünk.

Fogadd ezt a levelet mint ezen eszméknek kézzelfogható kifejezőjét; részünkről büszkén vallunk magunkénak és szívből örülünk, hogy ezentúl neved örökre egybeforrt felekezeti irodalmunk fejlődésével.

Ezután **Morgenstern Jakab** a következő üdvözlő beszédet tartotta:

Mélyen tisztelt Igazgató ur!

Hármas viszony fűzi nagyratisztelt személyéhez a pesti izr. hitközs. fuiskola tanítóegyesületét, kinek nevében szerencsém van — használva az ünnepélyes alkalmat — a kartársi és baráti ragaszkodásnak kifejezést adni.

Mint néptanítók együtt működünk egy és ugyanazon műhelyben, hol feladatunk: gyermekekből embereket faragni.

Mint tagjai azon országos egyesületnek, melynek élén Ön kiváló érdemeket szerzett, karöltve dolgozunk a „viribus unitis“ eszmének megtestesítése céljából és az „Értesítő“ a harmadik hely, hol munkálatainkkal — közös célra — a hazai zsidó tanügy emelésére találkozunk.

Az iskolában, az egyesületben és az „Értesítőben“ egyaránt Ön viszi a vezérlő szerepet és hogy miképen viszi, azt legjobban tudhatjuk mi, kiknek alkalmunk van működését és irányát, terjedelmét és sikerét közvetlen közletről megítélhetni és azért mi tudhatjuk legjobban, mennyire jogosult e mai ováció, melyben személye részesül.

Ha valaha a tanügy terén szerzett érdemek elismerésre méltók — akkor az Ön hosszú évi tanítókodása, fáradhatlan buzgósága, lankadatlan tevékenysége, hazafias és jelleműs élete is megérdemli azt, hogy hazánk és felekezetünk tanfériai előtt háladatos elismeréssel találkozzék.

A háladatosság szent érzülete ösztönöz tehát bennünket, hogy e helyen ünnepélyesen kijelentsük, miszerint népnevelői feladatunk sikeres megoldása csak az Ön kitűnő vezetése, buzdító és példaszerű tevékenysége mellett volt elérhető; siker az, melyről tanügyi hatóságunk hivatalos jelentései is dicsérőleg megemlékeznek és mely többek közt iskolánk tökéletes magyarosítását jelenti.

Háladatlanok volnánk, ha továbbá be nem látnók, hogy az egyesület körüli működése által is fényt árasztott iskolánkra és tanítóira.

Mióta Ön az egyesület élén áll, iskolánk a hazai zsidó tanitóság részéről központnak tekintetik, melyből az egyesülési eszme a legjobb ápolását nyeri, melyből a hazai zsidó tanítóügy lendületét veszi és az Ertesítő hosszú idő óta majdnem az egyedüli zsidó felekezeti magyar folyóirat, e falak közt látott legelőször napvilágot és tíz év óta hirdeti a vallás, a hazaszeretet és az emberiség szent eszméit.

Kedves kötelességünknek tartjuk tehát Ont ez alkalommal szivünk szivünk mélyéből üdvözölni és azon óhajunknak kifejezést adni **החוט המשלש במהרה לאינתק** Vajha azon hármass viszony, mely minket személyéhez oly bensőleg, oly szorosán fűz, az emberi élet legvégső határáig eltartana, hogy működését még az évek hosszú során át folytathassa mint igazgatótanító, mint az orsz. magyar izr. tanítóegyesület elnöke és mint a ma jubiláló „Ertesítő“ szerkesztője, lankadatlan erőben a hazai zsidó tanitóság üdvére és örömére!

A pesti izr. hitközség által kiküldött nép- és polgári iskolai hitoktatók nevében **Maislis Ferencz** a következő beszéddel üdvözölte az ünnepeltet:

Mélyen tisztelt, ünnepelt Elnök úr!

Kartársaim megtisztelő bizalmából nekem jutott a szerencse, hogy a szeretetteljes vonzalom és nagybecsülés azon benső érzelmeinek tolmácsa legyek, melyekkel a fővárosi nép- és polgáriskolai hitoktatók Ön iránt viseltetnek; hogy a borostyánkoszoruba, melyet ez ünnepélyes pillanatban érdemekben megöszült Elnökünk homlokára tűzünk, ezen hitoktatói kar nevében is az elismerés egy szerény levélkéjét belefűzzem; hogy egyszerű és dísztelen szavakban bár, de lelkünk mélyéből fakadt hálás elismerésünk adóját lerójjam azon férfiu irányában, ki tíz év óta rendületlen kitartással, lankadatlan buzgósággal és önmegtagadó odaadással a hazai zsidó népnevelés szent ügyét szolgálja.

Nincs szándékom ezuttal ama fényes érdemek hosszú láncolatát felsorolni, melyeket ön, mélyen tisztelt Elnök ur! az „Országos izraelita tanítóegyesület“ felvirágoztatása körül szerzett magának. Hisz az érdem elismerése épen az imént felhangzott, diszes szónoklatokban ékesen szóló, lelkesült kifejezést nyert.

Amde nem hagyhatom említés nélkül, mert az öröm és büszkeség egy nemesebb érzeménnyel tölti el lelkemet annak meggondolása, hogy egyesületünk a lefolyt évtizedben Önnek bölcs vezérlete alatt nemcsak a korszerű haladás zászlaját lobogtatta magasan, és hogy az egyesület közlönye, az Ön által szerkesztett „Ertesítő“ hazánk zengzetes szép nyelvén nemcsak a tudományt és szakműveltséget terjesztette a hazai zsidó tanítók körében; hanem, mondom, benső öröm érzetével említem fel azt, hogy egyesületünk szent vallásunk magasztos szellemétől áthatva és lelkesítve, mint a felebaráti szeretet jó tékony géniusza buzgólkodott.

Valahányszor túlkapás, jogbitorlás vagy épen erőszak követtetett el zsidó tanítóval szemben, az „Országos izraelita tanítóegyesület“ n; omban ott termett, hogy tekintélye és befolyása teljes latbavetésével a szorongatott tanító ügyének igazságot szolgáltatasson.

Valahányszor a balsorstól sujtott, nyomorral küzdő és segélyre szorult pályatársunk kopogtatott be hozzánk, — bátran állithatom, az „Országos izr. tanítóegyesület“ -nél mindenkor nyitott ajtókra s tárt kapokra akadt.

S a a kérlelhetlen halál a tanítói kar egy-egy tagját kiragadta. közülünk s inséget szenvedő özvegy és árvák maradtak hátra; ismét ott találjuk az „Orsz. izr. tanítóegyesület“-et hogy a felebaráti szeretet ne-

mes erényét gyakorolja, hogy a sajtó sebeket behegeszsze, a könyűket szárítsa, a nyomort enyhítse, a fájdalmat csillapítsa.....

S a felebaráti és hitrokoni szeretet eme kegyes tényeinél, mondanom is felesleges, az érdem arszlánrésze Önt illeti.

Azért engedje meg, mélyen tisztelt Elnök ur! hogy az itt egybegyült nép- és polgáriskolai hitoktatók szivből fakadt, benső üdvözetével Ön elé járuljak, kívánva és óhajtva, hogy a jóságos gondviselés Önnek élete fonalát az emberkor legszélsőbb határáig kiterjessze s hogy ön az „Orsz. izr. tanítóegyesület“ s közvetve az egész hazai zsidó népnevelés-ügy javára és üdvére még évek hosszú során át boldogan és erőteljes, üde egészségben éljen!

Ezután **Schön Bernát** a győrvidéki zsidó tanítók nevében szólalt fel és szép zamatos magyarságban kiemelte, hogy tulajdonképen a vidéki tanítók tudhatják legjobban, mily áldásosan működik az egyesület és ennek élén az elnök, kinek működése leginkább a vidéki zsidó tanítóknak meghozza a kívánt orvoslást, gyámolítást és lelkesítést, mikre a fővárosban működő tanítók annyira nem szorulnak.

Tencer Pál ur rögtönzött beszédben hangsúlyozta, mily nehézállása van a tanítónak általában és a zsidó tanítónak különösen. Örvendetes tényként hozhatja azonban fel, hogy a viszonyok tetemesen javultak, a zsidó tanító már tisztességes állást foglal el a társadalomban; anyagi viszonyai noha még sok helyütt mostohák, nagyobb hitközségekben már türhetők. És hogy ez így van, annak minden tanügybarát vele együtt szive mélyéből örül. Üdvözli az ünnepeltet.

Ezek után **Szántó Eleázár** ur mély meghatottsággal köszöni meg a megjelenteknek e nagyszerű ovációt, háláját fejezi ki mindazon kartársaknak, tanügybarátoknak és nagylelkű pártolóknak, kiknek közreműködése folytán volt csak lehetséges az egyesületet és ennek „Értesítő“-jét virágzásra juttatni. Kegyelettel emlékezik meg mindazokról, kik az egyesületet létesíteni törekdtek és immár sirban nyugszanak. Megköszöni az anyagi és erkölcsi támogatást, többek közt dr. Bánóczy József urnak és Friedmann Mór főkántor urnak és ezek után mintegy programmszerűen megjelezte mindazt, mi után az egyesületnek törekednie kell, hogy célját, a magyar-zsidó iskola virágzását és tanítóinak anyagi és szellemi jólétének emelését — elérje.

Beszédéből azon erős akarat nyilvánult, hogy az egyesület körül még akar dolgozni, a tanítókért szóval és tettel küzdeni az Értesítőben és azon kívül.

Zajos tapszésnyilvánítás kísérte ezen beszédet, mely után Lederer Abrahám a diszülést befejezettnek nyilvánítván, a vendégeknek megköszöni a megjelenést.

A vendégek a szózat eléneklése után szétozlottak, hogy este a közvacsoránál ismét találkozzanak.

Üdvözetek.

Az ország minden részéből reggeltől estig folytonosan érkeztek sürgönyök és írásbeli üdvözetek, melyek fényesen igazolják, mennyire igazolt azon állításunk, hogy elnökünk működése kihatott az egész országra és hogy azt méltatják is.

Írásbeli üdvözeteket küldtek:

T o p o l y a: Izr. tanítótestület. **H.-M.-V á s á r h e l y:** Izr. hitközség. **S z o l n o k:** Alföldi fiókkör. **N y i t r a:** Izr. népiskola tanítótestület. **C z e g l é d:** Izr. tanítótestület. **P á p a:** Herzfeld Lipót. **N.-B i c s e:** Weinberger József. **B u d a p e s t:** Dr. Pollak Henrik. **L é v a:** Steiner Ignác. **B u d a p e s t:** Seemüller Bernát. **P o z s o n y:** Buxbaum. **K u n f é l e g y h á z a:**

Tauszky S. Battonya: Spitzer Ignác. Budapest: Zsolnai Anna. Körmend: Wurmfeld Ignác. Vác: Witt Manó. Ada: Beer. S.-A.-Ujhely: Knopfler Sándor. Budapest: Bachmann Jakab. Cservenka: Schmolka Salamon. Dunapataj: Duneitz Dávid. Budapest: Deutsch Henrik. Székesfehérvár: Vogl Ignác. T.-Földvár: Braun József. Pécs: Klingenberg Jakab. Nagyvárad: Dr. G. A. Ujvidék: Fantus Izrael. Nyitra Nagy-Kér, Hegyi Ignác. Szigetvár: Marczali Mór. L.-Szt.-Miklós: Neufeld Ede. Szt.-Tamás: Grosz Gusztáv (klassikus héberben irt vers.) Nagyvárad: Auspitz Adolf. Paks; Laufer Lajos. D.-Szerdahely: Heilpern Benő. N.-Bajom: Schlesinger Ignác.

Táviratokat küldtek:

Irsa: Bátori Zeisler. Siklós: Kellner, Schlesinger, Roth rabbi. Kecskemét: Klauber, Szautó. Komárom: Havas, Sipos. Szecsény: Spitzer, Weisz. Uj-Verbász: Blum, Joachim és Salamon. Esztergom: Blumschein Lipót, Geiger. Párkány: Mendl Lajos, Seltmann. Rozsahegy: Metzl, Leitersdorfer. Érsekújvár: Neufeld, Décsi, Blitz, Fürth. Miskolc: IZR. tanítótestület. Dombóvár: IZR. tanítótestület. Szeged: IZR. tanítótestület. Nagy-Kanizsa: Grünbaum, Kaiser, Klein, Löwenbach, Weisz, Altmann, Boronkai, Bun, Eichberg, Kellert, Kramer, Kondor. Baja: IZR. tanítótestület. S.-A.-Ujhely: Singer, Knopfler. L.-Szt.-Miklós: Katz, Füchsl. Veszprém: IZR. tanítótestület. Vác: IZR. tanítótestület. Trencsén: IZR. tanítótestület. Pozsony: Pollak, Sussman, Hahn Adolf, Adler J., Hahn Dávid, Buxbaum, Lehrer. Pécs: IZR. tanítótestület. Apostag: Spitzer, Horovitz. H.-M.-Vásárhely: Dr. Seltmann rabbi. Kalocsa: Horn Samu. Soroksár: **Tóth József kir. tanfelügyelő.** N.-Bajom: Friedmann Bernát. Ennying: Wertheim Armin. Nyitra Zsámbokrét: Presser. Zombor: Pollák. N.-Beeskerek: Bányai. Losonc: Schmiedl Albert. Pécs: IZR. hitközségi előljáróság. Makó: Steinhardt. Topolya: Lévai. Lovas-Berény: Kron család. Vác: Reiser László. Ennying: Székely Salamon. Szigetvár: Schichtanz Armin. N.-Mogyer: Gang Lajos. Arad: Neumann Armin. Makó: Csukási Mór. U-Becse: Kleinwald, Deutsch. Lőcse: Grosz.

A közvacsora.

Este 8 órakor a tanítók magok közt mulattak az iskola egy másik helyiségében. A rendező bizottság kitett magáért. Egy forint 50 krért kaptunk annyiféle izletes ételt és finom urias szolgálatot, a melynél jobbat kívánni is alig lehet. Mintegy 80 tanító gyült itt egybe, hogy a társas vacsoránál felüdüljön, mulasson és beszélgessen miről keble dagadt. És amit keresett, talált is. Éjfélig mulattunk kellemetesen, zajtalanul, csak akkor támadt zaj, mikor az elnök, annak neje, Tenczer Pál, dr. Bánóczi, Friedmann főkantor stb. stb. egészségére itunk. Weisz J. Kálmán egy kvar-tettel toasztirozott az elnök egészségére és az egyesület gyarapodására. Éjfélkor szétoszlott a vig társaság, mely bizonyára még sokáig fog e kedélyes mulatságra visszaemlékezni.

Hogy az Értesítőt és annak szerkesztőjét a tiz éves jubileuma alkalmából ért kitüntetés teljesen méltányolhassék, közöljük azon két érdekes cikket, mely a „Zsidó Szemle“ novemberi számában erre vonatkozólag megjelent.

Az országos izraelita tanítóegyesület.

A háboruk nyomán akár hányszor látunk emberbaráti intézményeket keletkezni s a czimben nevezett jótékonyági egyesület, a mely majdnem 20 éves, igazán áldásos működése által érdemessé vált arra, hogy a Magyar-Zsidó Szemle róla megemlékezzék, szintén az 1866-iki háborus esztendőben jött létre. Keletkezett pedig nem a férfigyilkoló harcz sebesültjei számára, hanem a szellemi sötétség, a tudatlanság elleni küzdelem rokkantjai, a munkára képtelenné vált zsidó tanítók felsegélyezésére.

„Igen csekély azon községek száma, a melyek iskola hijával vannak, igen nagy ellenben, hála istennek, azon községek száma, a melyekben az ifjuság nevelőintézetei a legmelegebb pártolásnak, a legodaadóbb ápolásnak örvendenek. Bizvást is nézhetnénk egy szebb jövőnek elébe, ha a kilátást egy körülmény meg nem homályosítaná, az a körülmény t. i., hogy a zsidó hitközségek tanítóik erkölcsi és anyagi állásáról vajmi gyarlón gondoskodnak. Noha sok magyarországi zsidó községben egészen türhető helyzete van a tanítónak, mégis felette nagy még azon községek száma, a melyekben a serdülő nemzedék oktatójának a helyzete inkább szánalomra, semmint irigylésre méltó. A tanító fizetése általában oly szűkre van mérve, hogy a család legszerényebb igényeinek a kielégítésére is alig elegendő, hogy inkább a nélkülözésre és minden vidámitó élvezetről való lemondásra van kárhoztatva. Mély bánat tölti el a családfő keblét, ha arra az időre gondol, mikor ősz korra hajolván, kiapad majd ereje, és hivatala után meg nem élhet. S ha már szűk fizetéséből még a mindennapi szükségletek fedezésére sem telik, mint tudjon a tehetetlenség idejére megtakarítani egy-egy fillért? Hátha még halála esetére gondol s felmerül lelki szemei előtt özvegyének és árváinak sorsa, mint borulhat a bánat éjjele a szegény tanító lelkére! S ha Istenben való bizodalma s vallása ígéreteiben való hite még oly erős is, lehetetlen, hogy hivatása iránti kedve le ne lohadjon; lehetetlen, hogy emelkedett lélekkel engedje át magát azon szellemi munkának, a melyet hivatása megkíván. Pedig hát az értelem magvát a sziv lendületével, szent lelkesedéssel kell elvetni!“

„Hogy az imént elmondottakban nem festettünk tulságos sötét színekkel, azt eléggé bizonyítja ama mindennapi jelenség, hogy elaggott és a munkában kidült tanítók semmi mást nem szereztek, mint a vándorbotot és azt a jogot, hogy ime most már beléphetnek azon szerencsétlenek rendjébe, a kik az emberi könyörületesség adományára vannak utalva.“

Az idézett sorok azon felhívásból vannak véve, a melyet 1866-ban a pesti, budai és ó-budai összes zsidó tanítók nevében néhai dr. Meisel W. A., a pesti zsidó hitközség főrabbija intézett volt Magyarország valamennyi zsidó hitközségéhez és tanítójához. Ertesíti őket ebben, hogy egy országos izraelita tanítóegyesület van alakulóban, a melynek feladata lesz munkára képtelenné vált s elaggott zsidó tanítókat, továbbá a tanítók özvegyeit és árváit anyagilag gyámolítani és lelkes szavakkal buzdítja a községeket ezen egyesület pártolására, a tanítókat pedig az egyesületbe való belépésre. A felhívásnak volt is fogantatja; már ugyanaz évben szeptember 27-én meg lehetett az alakuló közgyűlést tartani, a melyben a pesti hitközség aranyszáju hitszónoka lett elnöknek, Lederer Ábrahám pedig alelnöknek megválasztva.

A kezdeményezés dicsősége Lederer Ábrahámot illeti, ki azonban nemcsak az eszmét pendítette meg, hanem ő fáradozott is leginkább az egyesület létrehozásán, ő vitte keresztül a kezdet számtalan nehézségén, ő buzdította volt növendékeit, a tanítókat belépésre, ő ösztökölte jómódu ismerőseit az adakozásra — szóval: agitált, fáradozott, koldult az egyesület érdekében. S a tanítók sorsa iránti meleg részvétén kívül, Lederer

ezen buzgólkodásával s egyéb tetteivel megmutatta azt is, mint kell a tanítóképző intézeti igazgatónak a tanítókkal szellemi érintkezésben megmaradnia a tanítóképző falain kívül is.

Az egyesületnek ez idő szerint közel 20,000 forintnyi tőkéje van a pesti zsidó hitközség pénztárában elhelyezve s évenként átlagosan 800 forintot oszt szét szükölködő és beteg tanítók közt.

Eredeti rendeltetéséhez hiven az egyesület jó sokáig egyedül önsegélyező egyesület volt, miglen a magyarországi zsidók szervezetlen, zilált állapota új kötelességeket nem rótt rá. Napról-napra szaporodtak u. i. a zsidó tanítók és a községek közt a viszálykodások, a mi alig is lehetett másként, mikor az iskolafentartók, a községek és a tanítók közti szerződési viszony egy árva betűvel sem volt szabályozva. Mi a joga és kötelessége egynek is, másnak is, ez sehol megállapítva nem volt és maiglan sincsen, ezt mindenütt a szubjektív felfogásra bízák, a mely pedig az objektív jogi felfogástól legtöbb esetben annyira van, mint Makó Jeruzsálemtől. S minthogy a hatalom a község kezében volt s azzal kénye szerint élt is, minthogy elegendő volt, hogy a tanítót szélnek ereszsék, ha a községi előjáró merőben egyéni követeléseinek, sokszor szeszélyeinek eleget nem tett: a panaszos fél a legtöbb esetben a tanító volt. E panaszával a tanító nemcsak a politikai hatósághoz fordult, hanem egyuttal a tanítóegyesület központi választmányához is, ostromolván azt azon kérelmeivel, hogy járjon el az ő peres ügyében, vesse latba befolyását a miniszteriumnál, legyen szószólója a tanfelügyelőnél vagy egyenlitse ki közvetlenül a közte és községe közt felmerült engyenetlenségeket. És a tanítóegyesület e rákényszerített békebirói tisztjében mindig hűségesen s a legnagyobb tapintattal járt el. Egy felől csillapítólag törekedett hatni a jogában sértett, vagy csak sértve lenni vélt tanító szenvedélyére, másfelől pedig szép szerivel törekedett a hatalmával visszaélt községet a tanító igazsága felől meggyőzni, vagy arra kérte, legyen elnézéssel és türelemmel a tanító elhamarkodásával és hibájával szemben. Többször az egyesület a község és tanító közös megállapodása folytán még külön bizottságot is delegált, mely ott a pör helyszínén vizsgálta meg a dolgot és mondta el a véleményét. A tanítóegyesület e közbenjárásának a legtöbb esetben volt is eredménye, s ha ezt a visszataszító, rút torzalkodást község és tanító közt napjainkban egyre fogyni látjuk, ebben tagadhatatlanul az országos izraelita tanítóegyesületnek is van némi része.

Mig azonban az egyesület az eddig vázolt munkálkodásával tulnyomólag tagjainak, a tanítóknak érdekeit szolgálta, addig egy harmadik irányban folytatott működésével már egyenesen az ország zsidó iskolaügyének a javán lendített. E tevékenysége pedig nem más, mint a zsidó felekezeti iskolakönyvek szerkesztése és kiadása. Belépvén az alkotmányos korszakba, a zsidó népiskola minden tankönyv nélkül szükölködött. Nem volt, a ki erről gondoskodott volna, Magyarországon voltak zsidók, de nem volt zsidóság (fájdalom, még ma is úgy van!); nem alakult a katolikus Szent István-társaság mintájára egyesület, a mely zsidó tankönyvek előteremtését és ingyen szétosztását tűzte volna ki célul; az országos izraelita tanítóképző-intézetnek is, mely ily körülmények közt leginkább lett volna arra hivatva, úgy látszik, a legkisebb gondja is nagyobb volt ennél. Nem lévén iskolai használatra készült magyar bibliafordítás, járta tehát továbbra is, a zsidók magyarosodásának nagy kárára, a német biblia fordítás, akár csak a német időkben. Olvasókönyvek zsidó elemi iskolák számára voltak ugyan, de nem volt bennük köszönet. Még Thun Leo gróf készítette volt az osztrák hazafiság növelésének eszközül. Ehhez képest volt is bennük az osztrák történetből anyag bőségesen, kezdve a Babenbergerektől egész Andreas Hoferig. Ezek tehát nem is

magyar olvasókönyvek hanem osztrák olvasókönyvek voltak magyar nyelven. És hogy e tartalmuknak megfelelőleg magyar nyelvezetük is olyan osztrákos volt, azt mondanom is alig kell.

A dolgok ilyen állása mellett valóságos megmentő tett volt a tanítóegyesület részéről, hogy zsidó iskolakönyvek szerkesztésére és kiadására vállalkozott. Sajtó alá rendezett iskolai használatra szánt inádságos könyvet, lefordította magyarra Mózes öt könyvét, iratott magyar és német olvasókönyveket stb. Kiadványai, melyeknek száma 14 kötetre rug, ezer meg ezer példányban forognak közkézen, mind megannyi eszköz a zsidó vallásos lelkület a zsidó önérték élesztésére a serdülő nemzedékben.

Ime az országos izraelita tanítóegyesület működésének rövid vázlata: tankönyveket szerkeszt, békességet szerez s az anyagi nyomort enyhíti. S ha az „abódá“ szót eredeti értelemben, mint „szolgálatra készséget“ vesszük, bizvást mondhatjuk, hogy ez az egyesület ama három dolgon alapszik, melyeken, a régi zsidó bölcsök állítása szerint, az egész világ nyugszik: tóra, abódá, gemilúth chaszádím.

Budapest.

Radó Vilmos.

Egy felekezeti lap jubileuma.

Egy kitünő toll a M.-Zs.-Szemlének tanügyi rovatában méltatja az országos magyar izraelita tanító-egyesület érdemeit abból az alkalomból, hogy az egyesület lapja tizedik évfordulóját üli. Mi e helyütt arról a férfiről akarunk megemlékezni, ki az Értesítőt immár tizedik éve redigálja, kiben a szerkesztői tapintat szakértelmének magaslatán áll s kinek buzgalmánál csak önfeláldozása nagyobb. Szántó Eleázár valóban problémát oldott meg. Hány lapja állt fenn és szűnt meg ez idő alatt a magyar zsidóságnak! De ő tiz álló esztendeig szerkeszti egyhuzamban ugyanazt a lapot zsidó tanítóknak zsidó tanítókkal — ki merte volna ezt 1875 november 18-án, midőn az Értesítő első száma megjelent, előre jósolni? És ő e problémát jól is oldotta meg. Az Értesítő népiskolai lap, de nem személyeskedő; felekezeti lap, de nem elfogult; egyesületi lap, de nem unalmas. Csak érdeklődni kell a zsidó tanítóvilág viszonyai és föladatai iránt, és el fogjuk ismerni, hogy ez irodalmi képviseltetésére keresve sem találhatott volna alkalmasabb férfiut Szántó Eleázárnál.

„A szerkesztő bizottság minden önzés és anyagi érdek nélkül magára vállalta a lap szerkesztése körüli teendőket és legszebb jutalmát abban találndja, ha közletről és távolról minél nagyobb számban összesereglenek kitüzött zászlónk körül“ — e sorokkal mutatja be magát tiz évvel ezelőtt a szerkesztő. Önmagáról említést sem tesz. Pedig a szerkesztő bizottság működésének nyomára sem akadni: a teher megosztatlanul nehezedett ő reá. Már a második évben a bizottság névleg sem szerepel, ő pedig marad, a mi eleitől fogva volt: lapjának nemcsak fáradhatlan szerkesztője, de egyik legszorgalmasabb munkatársa is.

Czikkei soha nincsenek tanulság nélkül. A gondolkódó ész és józan fő, a tanult pedagógus és gyakorlott tanférfiu nyilatkozik meg valamennyiben. De ezenfölül az önértékes tanférfi és nyilt jellem, a jó zsidó és lelkes ha a fi. Epen azért van czikkeinek nemcsak tartalmuk, hanem karakterük is. Midőn 1875-ben a vértessaljai tanítóegylet elhatározza, hogy zsidó kartársai érdekében a miniszterhez fordul, ezeket írja: „Meg van egy rendes autonomiai életre vezető szentesített szabályzatunk és türnünk kell, hogy mások foglal kozzanak a mi bajainkkal, türnünk kell, hogy például az orsz. izr. alapból saját felekezetünk közegei által megszavazott iskolai czélokra szolgáló segélyösszeget csak akkor engedik

kiszolgáltatni, ha a tanfelügyelők a községek iskoláit felülvizsgálván, a községet méltónak találják a segélyezésre. Ez már nem a kormány főhatósági joga, ez már több, ez nyílt bizalmatlanság iskoláink belső szervezése iránt, melyek fölött rendezetlen felekezeti viszonyaink következtében saját felügyelőink a felügyeletet nem gyakorolják s nem is gyakorolhatják.“ Midőn Trefort miniszter 1875-ben rendelet által tudatja, hogyan fogja a zsidó népiskolai segélyösszeget a kongresszusi, az orthodox és a statusquo hitközségek közt fölosztani, Szántó így ír: „Megszületett a harmadik zsidó felekezet és meghalt a zsidók autonómiája! Azon községek, melyek nem szervezkedtek a kongresszusi alapszabályzat értelmében és nem szervetlenkedtek a Somré-hadath szerint, azok jövőben közvetlenül a miniszterrel fognak közlekedni. Hivatalos elnevezésük még nincsen véglegesen megállapítva; ők status-quinak nevezik magukat, de úgy hiszem, a legilletékesebb elnevezésük „miniszteriális zsidók“ lesz. A többi magyar zsidó polgárokra nézve jövőben az „iroda“ csak posta lesz, melyen át a világi hatóságoknál bizonyítványok alapján legalázatosabb kérelmeiket fölterjeszthetik a magas alkotmányos kormányhoz, hogy saját pénzükből engedélyezzen egy kevés valamit. És ez tartani fog addig, míg művelt hitsorsosaink a szégyenletet a dologban át nem látják, akkor alkalmasint, hogy méltók legyenek azon férfiakhoz, kik e hazában jogtalan állapotukban a jogért küzdöttek, hathatósan óvást fognak tenni ily szabad polgárokhoz nem méltó gyámkodás ellen.“

A bibliafordítást ismételten sürgeti mint magyarosító eszközt. „Érezünk, beszélünk, értünk és tudunk magyarul — írja 1877 ben — de azért a német nyelv konokul tartja magát a családi életben és mindenütt, a hol „magunk között“ vagyunk. A magyar zsidóság addig nem bír tökéletesen megmagyarosodni, míg minden magyar zsidó felekezeti iskolában a biblia eredeti szövegét magyar nyelven nem adják elő. A magyar kormány tehát egy perczig sem fog habozni a magyarországi zsidó tanítók abbéli kívánalmukat erélyesen támogatni, hogy az-egész biblia az izr. iskolaalap költségén minél előbb átforditassék.“ Midőn Seligmann nevét 1882-ben a mostanival fölcseréli, így szól: „Hogy a zsidók százezrei e hazában német néven élnek, a régi sokszor feldicsért idők büne — és a mi kötelességünk azt jóvá tenni. Sokan és némi jogosultsággal azt mondják ugyan, hogy a hazafias érzelem egészen független a névtől; igaz, de országos érdekek megkívánják, hogy a haza külsőleg is magyar jellemet öltjön. Ne idegenkedjünk egy névről lemondani, melyet, akár mily kegyelettel viseltetünk is iránta, utóvégre csak czopfos szolgabíró varrt nyakunkra jó vagy rossz kedvében.“

Milyen helyesen és egyuttal nemes-szerényen fogja ő fel a tanító hivatását, világosan elmondja a következő intő soraiban: „Számталanszor meggyőződünk, hogy a hol tanító kellő tapintattal eljár, hol szerény magaviselettel szilárd jellem párosul, ott a tanító megnyeri a községet és a szülőket az iskola szent ügyének. De azt is tudjuk, hogy hivalkodás, főnhéjazás és tapintatlan követelés a legszelidebb községet is elkéséritte. Tapintat és okosság, uraim — és győzni fognak. Az iskola beléletére nézve pedig az ifjuság magyarosítását tartjuk folytonosan szem előtt. De ne tévesszük szem elől, hogy a valódi magyarosodás csak az, ha a nép a hazai nyelvet a családban úgy mint az egyházi életben kizárólagosan fogja használni. A tanításnál ne feledkezzünk meg a nevelésről. Népnévelők dicső czimével büszkélkedik most a tanító; de kevés azok száma, kik tényleg is bizonyítják, hogy az oktatás a jó nevelés szolgálatában áll és nem fordítva. Fel tehát munkára, kartársak. Neveljük ifjuságunkat hitben és hazafiságban és megtettük kötelességünket.“

A mult év első számát Szántó a következő sorokkal nyitja meg:

„Magyar-zsidó felekezeti lap senkitől nem támogatva, mint csakis az ország zsidó tanítóitól, az már magában oly tény, mely fényt vet a zsidó tanítóságra és dicséretes tanúságot tesz azon hazafias szellemről, mely a zsidó tanítóságot lelkesíti.“ Ez utóbbi sorokat bizvást alkalmazhatjuk a derék szerkesztőre magára, ki mint kilencz évvel ezelőtt, most is csak a mások fáradozását dicsőíti és a mások érdemeit látja. Nekünk kötelességünk igazságosabbaknak lennünk iránta, mint ő saját maga iránt. Az ő független jelleme emeli a tanítók önérzetét, az ő fáradthatlan munkássága sarkalhatja őket továbbképzésre. Hazafisága az Értesítőben nemzeti szellemet, műveltsége és tapintata higgadt és nyugodt hangot honosított meg. És szolgálván a tanítók érdekeit lankadatlanul, szolgálta egyuttal a felekezeti híven és állandóan. Mert van-e vajjon felekezetünknek bensőbb, fontosabb ügye az oktatásnál?

A legrégebb zsidólap szerkesztőjét, tisztelt kollegánkat üdvözljük e sorainkban. Vajha megvolnánk javult viszonyok közt tiz év múlva mindketten — a régi Értesítő és az ifju M--Zs.-Szemle. B. J.

Egyleti élet.

Kérelem. Tiszteletteljesen felkérjük egyesületünk t. tagjait arra, hogy tagsági díjaik hátralékait minél előbb küldjék be annál is inkább, mivel mint minden év végén, ugy az idén is egyesületünk tagjainak névsorát összeállítjuk és nyilvánosan kimutatjuk, mely névsorba azonban csak azokat vehetjük fel, kik ez évre eső tagsági díjaikat lefizetik.

Elnökünk könyomatu arczképe, melyet a közp. választmány annak tiszteletére rendezte t. ünnepély alkalmából készítettett, egy forintjával kapható. A begyűlt összeg a „Szántó Eleázár“ nevét viselő alaphoz fog csatoltatni és e helyen kimutattatni. Egyuttal köszönettel regisztráljuk, hogy ügybuzgó kartársunk, Neufeld Gusztáv, érsekujvári néptanító e célra már is 1 frtot beküldött.

November hóban fizettek tagdíjat.

Pártoló tagok :		Hirschler Dávid, N.-Vázsony	2 frt
Dr. Goldzieher Ign. Budapest	5 frt	Hirschbein Jakab, N. Abony	4 „
Izr. hitközség, Losoncz	5	Heller A. Lipót, Czabaj	4
Schwarz Armin, Budapest	5	Hirsch Adolf, Mezőtúr	2
Rendes tagok		Kirtz József, Budapest	4
Adler József, Pécsvárad	2 frt	Kohn Simon, Miskolcz	4
Blumschein Lipót, Esztergom	4	Klingenberg Jakab, Pécs .	4
Bonis Menyhért, Tolcsva	4	Kohn Armin, Panzsina	1
Braun József, Tiszaföldvár	2	Klein Lipót, Sárbogárd	2
Bassó Vilmos, Baja .	4	Kohn Ede, Bisztricsény	2
Baum Fülöp, Veszprém	4	Lustig Süßmann, Budapest	2
Deutsch Henrik, Budapest	4	Lilienthal Miksa, A.-Csányi	4
Deési Mór, Érsekujvár	2 „	Leitersdorfer Józs., Rózsahegy	1
Fischer Mór, Szatmár	2	Metzl Henrik, Rózsahegy .	4
Fürth Samu, Érsekujvár	2	Margarethen Izrael, Ungvár	2
Geiger Miksa, Esztergom	4	Maislis Ferencz, Budapest	2
Gettler Ignác, Mezőtúr .	2	Pollak Kaim, Budapest . . .	2 „
Grosz Gusztáv, Szent-Tamás .	2	H e l y r e i g a z i t á s .	Neufeld
Hegyí Ign., Nyitra Nagy Kér	2 „	Gusztáv Érsekujvár mult hóban nem	4, hanem 2 frtot fizetett.

E nyugtázást a következő számban folytatjuk. Szerk.

Schlesinger Ignátz nyomdája. Budapest, rostély-utca (Károlykaszárnya) 7. sz.